

POSTANOWIENIE

3 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Widło

na posiedzeniu niejawnym 3 października 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa K. C. i B. C.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z 13 maja 2022 r., I ACa 175/21,

**1. odrzuca skargę kasacyjną w zakresie zaskarżenia punktu
drugiego wyroku obejmującego częściowe oddalenie apelacji
powodów;**

**2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w
pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

Pozwany Bank spółka akcyjna w W. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 13 maja 2022 r., sprostowanego postanowieniem z 6 czerwca 2022 r., w sprawie z powództwa K. C. i B. C., o ustalenie i zapłatę, zaskarżając ten wyrok w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj. art. 385¹ § 1 i 2

k.c. w zakresie, w jakim odnosi się on do skutków uznania postanowień umownych za abuzywne, kwestii zgody konsumenta na utrzymanie w mocy klauzul uznanych za abuzywne, możliwości uznania części klauzul za abuzywne (ich fragmentacji) oraz możliwości zastąpienia takich postanowień przepisami dyspozytywnymi, realizacji obowiązku informacyjnego wobec konsumenta co do skutków stwierdzonej abuzywności przez sąd, w tym kwestii pouczenia o roszczeniu za korzystanie z cudzego kapitału.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W zakresie zaskarżenia punktu drugiego wyroku obejmującego częściowe oddalenie apelacji powodów skarga podlega odrzuceniu, gdyż w tym zakresie jest niedopuszczalna z uwagi na brak po stronie skarżącego interesu w zaskarżeniu. Przy ocenie dopuszczalności środków zaskarżenia Sąd bierze pod uwagę pokrzywdzenie zaskarżonym orzeczeniem (*gravamen*), wnoszącego ten środek. Pokrzywdzenie orzeczeniem warunkuje bowiem istnienie interesu prawnego w jego zaskarżeniu. Zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasadą prawną z 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka. W kolizji z interesem publicznym pozostają zaś orzeczenia wydane w postępowaniach dotkniętych nieważnością, a więc z takim naruszeniem przepisów, które podważa stabilność orzeczeń sądowych.

W aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko traktujące *gravamen* jako dodatkową przesłankę formalną środka zaskarżenia, którego brak uzasadnia odrzucenie środka zaskarżenia z powodu jego niedopuszczalności (tak m.in. w postanowieniach z 8 kwietnia 1997 r., I CKN 57/97 oraz z 6 marca 2007 r., II PZ 83/06). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że pokrzywdzenie orzeczeniem polega na całkowitym bądź na częściowym nieuwzględnieniu żądań (obrony) i uwidacznia się przez porównanie twierdzeń skarżącego o przysługujących mu prawach z rozstrzygnięciem o tych prawach zawartym w orzeczeniu. Pokrzywdzenie orzeczeniem warunkuje istnienie interesu prawnego w jego zaskarżeniu. Innymi słowy, skarżącemu, który nie wykazał pokrzywdzenia

orzeczeniem, można zarzucić brak interesu prawnego w kwestionowaniu orzeczenia w celu uzyskania jego uchylecia albo zmiany. Według „poszerzonej” definicji *gravamen* pokrzywdzenie orzeczeniem istnieje nie tylko wtedy, gdy zachodzi różnica między tym, czego strona wcześniej żądała, a rozstrzygnięciem, ale także wtedy, gdy orzeczenie jest zgodne z żądaniem strony, jednak nie zapewnia jej wszystkich możliwych korzyści prawnych. Dodać należy, że pokrzywdzenie orzeczeniem musi oznaczać pokrzywdzenie sentencją orzeczenia, nie zaś jego motywami (tak Sąd Najwyższy w postanowieniach: z 23 kwietnia 2021 r., II CSK 9/21 i z 13 maja 2022 r., II CSKP 413/22).

W złożonej skardze kasacyjnej pozwany zakwestionował wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zatem także w zakresie częściowego oddalenia apelacji powodów w punkcie II wyroku. W ocenie Sądu Najwyższego pozwany bank w skardze kasacyjnej nie wykazał jednak pokrzywdzenia rozstrzygnięciem w tym zakresie. Nie jest bowiem ono w sensie prawnym niekorzystne dla skarżącego, który nie ma interesu w zaskarżeniu tego orzeczenia, a taki interes posiada co do pozostałych punktów wyroku, które także zostały zaskarżone.

Dlatego też skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu we wskazanym zakresie jako niedopuszczalna w oparciu o art. 398⁶ § 3 w związku z § 2 k.p.c., o czym postanowiono jak w punkcie pierwszym sentencji.

Co do meritum, wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania pozwany oparł na przyczynach wskazanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w judykaturze sądowej i na czym rozbieżność ta polega, co wymaga przytoczenia orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Konieczne jest ponadto, podobnie

jak w przypadku przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wykazanie związku między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wykładnią prawa a wynikiem postępowania kasacyjnego (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14; z 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18).

Wskazane zagadnienia prawne zostały rozstrzygnięte w orzecznictwie.

Jeżeli chodzi o wykładnię art. 385¹ §1 i 2 k.c., to klauzule przeliczeniowe odsyłające do określenia kursu waluty do tabel banku, jednostronnie przez niego kształtowanych, traktowane są za abuzywne. Istnienie umocowania ustawowego do tworzenia tabel bankowych nie rozstrzyga mechanizmu kształtowania tych tabel. Mechanizm przeliczania walut w tabelach bankowych powinien być zrozumiały, czytelny i transparentny tak by konsument mógł ustalić wysokość swoich świadczeń przy dokonywaniu przeliczeń. Te obowiązki wynikają z dyrektywy konsumenckiej a obowiązek przejrzystości warunków umownych jest aktualny także jeżeli umowy przewidują odwołanie się do instytucji przewidzianych przez prawo bankowe (tabeli kursowych banków) i wynika z art. 4 ust. 2 Dyrektywy konsumenckiej 93/13 oraz art. 5 Dyrektywy konsumenckiej 93/13 (por. wyrok TSUE z 18 listopada 2021 r., C-212/20).

Należy wskazać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie dokonuje się "separowania" poszczególnych klauzul umownych. W świetle art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c., przez pojęcie „postanowienia umowy zawieranej z konsumentem” należy rozumieć całą jednostkę redakcyjną konkretnej umowy, a nie wyrażoną w tych jednostkach, dającą się wyodrębnić normę prawną (poszczególne klauzule) regulującą zachowania stron stosunku prawnego. Postanowienia umowne w tej materii powinny być interpretowane łącznie, a nie w separacji od siebie (wyrok SN z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1334/22). Wyszczególnienie w umowie jednostek redakcyjnych aktu prawnego (umowy, wzorca umownego) jest tylko zabiegiem technicznym, pomocniczym, ułatwiając orientację w tekście aktu oraz jego wykładnię. W rezultacie niezależnie od sposobu ujmowania jednostki redakcyjnej umowy, kształtuje ona, jako całość prawa i obowiązki stron w sposób zgodny lub sprzeczny z prawem.

Sąd Najwyższy podkreśla w orzecznictwie, że niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21). Kwestia obowiązku informacyjnego była analizowana w orzecznictwie. Sąd ma obowiązek pouczyć konsumenta o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych twierdzeń i dowodów, tj. w szczególności o tym, czy – w ocenie sądu – istnieje możliwość utrzymania umowy po wyeliminowaniu z niej klauzul abuzywnych i jakie będą następstwa dalszego funkcjonowania stosunku prawnego o takiej treści (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Ewentualnie, powinien uprzedzić, że o konkretnym żądaniu dochodzonym w pozwie można rozstrzygnąć na innej podstawie prawnej, niż wskazana przez stronę. W takiej sytuacji możliwe będzie przyjęcie, że konsument jest należycie poinformowany o skutkach uznania danej klauzuli umownej za abuzywną i podjął świadomą decyzję co do udzielenia mu ochrony na podstawie dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L nr 95, s. 29) oraz art. 385¹ k.c. (por. wyrok SN z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 883/22). Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 15 czerwca 2023 r., C-520/21, przesądził, że instytucja kredytowa (bank) nie może żądać od konsumenta wynagrodzenia za korzystanie z kapitału tego banku w wypadku stwierdzenia nieważności umowy. Skoro takie roszczenie w świetle dyrektywy nie może zostać uwzględnione wobec konsumenta, to pouczenie o nim, jak i też brak pouczenia przez sąd, nie ma wpływu na ocenę realizacji obowiązku informacyjnego sądu, jak i nie daje podstaw do kwestionowania sposobu realizacji tego obowiązku informacyjnego sądu przez bank.

Także zagadnienie prawne dotyczące możliwości zastępowania przepisami dyspozytywnymi klauzul uznanych za abuzywne, tak by osiągnąć efekt w postaci zastąpienia niewiążących postanowień przeliczeniowych średnim kursem NBP, było przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. Jak wskazano w postanowieniu Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22, czy

postanowieniu z 29 grudnia 2022 r., I CSK 3699/22, w razie eliminacji klauzul spreadowych, zniesiony zostaje nie tylko mechanizm indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również – pośrednio – zanika ryzyko kursowe, przez co dochodzi do zmiany charakteru głównego przedmiotu umowy i jej upadku.

Brak jest podstaw do zastąpienia abuzywnych postanowień umowy jakimikolwiek innymi postanowieniami mogącymi wynikać z przepisów o charakterze dyspozytywnym (wyroki Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17 i z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18). Brak jest m.in. podstaw do zastosowania przez analogię art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 160) i przyjęcia na tej podstawie do przeliczeń kursu średniego NBP. W tym zakresie należało zwrócić uwagę, iż w chwili zawarcia umowy nie obowiązywał art. 358 k.c. w obecnym brzmieniu, a w szczególności § 2, który odnosi się do możliwości ustalenia wartości waluty obcej według kursu średniego ogłaszanego przez NBP z dnia wymagalności roszczenia. Także wejście w życie ustawy antyspreadowej w żaden sposób nie wpływa na ocenę abuzywności postanowień we wcześniej zawartych umowach kredytu i ich konsekwencji dla bytu tych umów (zob. w szczególności wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 i z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1541/22).

W konkluzji sformułowane przez skarżącego zagadnienia nie stanowią zagadnień nowych, niewyjaśnionych dotychczas w orzecznictwie (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 4 listopada 2011 r., I CSK 46/11; z 15 lutego 2013 r., I CSK 313/12; z 10 lipca 2014 r., I CSK 531/13).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 1 i § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w pozostałym zakresie, o czym postanowił jak w punkcie drugim sentencji.

[SOP]

[ms]

